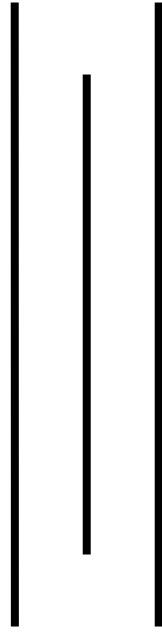

ह्याचरीको मापदण्ड, २०६२

भेटेरिनरी गुणस्तर तथा औषधी व्यवस्थापन कार्यालय
त्रिपुरेश्वर, काठमाण्डौ ।

ह्याचरीको मापदण्ड

(पशु सेवा विभागको मिति २०६२।०७।०४ को निर्णय अनुसार स्वीकृत)

क्षेत्र (Scope):

यस ह्याचरीको मापदण्डमा ह्याचरीको आचार संहिता (Code of Practice) समावेश गरिएको छ।

ह्याचरी भवन:

- ह्याचरी भवन भौगोलिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त हुने ठाँउ, रोग निवारण गर्न सकिने गरि घनाबस्ती भन्दा टाढा रहनुपर्ने छ। भवनमा हावाको वहने दिशालाई समेत दृष्टिगत गरिएको हुनु पर्नेछ। वातावरणीय हिसावबाट उपयुक्त हुने स्थानमा ह्याचरी भवन हुनु पर्नेछ।
- अण्डा लिने देखि चल्ला वितरण गर्ने दिशातिर मात्र हावा वहने अध्ययन गरी भवन तथा यसका कोठाको निर्माण गरिएको हुनु पर्नेछ।
- ह्याचरीभवन भित्र न्यूनतम निम्न सुविधाहरू छुट्टै हुनु पर्नेछ।
  - अण्डा संकलन, ग्रेडिङ, भण्डारण र संरक्षण गर्ने कोठा
  - अण्डाको ट्रे राख्ने कोठा
  - अण्डा सेटीङ गर्ने कोठा
  - ह्याचिङ गर्ने कोठा
  - चल्ला छान्ने, भालेपोथी छुट्याउने र चल्लालाई बाकसमा प्याकिङ गर्ने कोठा।
  - अण्डा, चल्ला राख्ने बाकस, अण्डा राख्ने ट्रे, औषधी राख्ने कोठा।
  - उपकरणहरू सफा गर्ने र फोहरमैला तह लगाउने सुविधा
  - भेन्टीलेसनको उचित व्यवस्था भएको।
  - फ्युमीगेसनको व्यवस्था भएको।
  - कार्यालय तथा कामदारहरूको लागि छुट्टै कोठा।
  - कामदारहरूलाई कपडा बदल्ने कोठा।
  - सौचालयको व्यवस्था
  - स्नान कक्ष
  - चमेना गृह
- ह्याचरी भित्र जङ्गली चरा, जङ्गली जनावर तथा घरपालुवा जनावर, किरा, फट्याङ्गा, भिङ्गा, मुसा प्रवेश गर्न नसक्ने हुनु पर्नेछ।

ह्याचरी भवनको सरसफाई तथा जैविक सुरक्षा:

- ह्याचरी भवनको वरिपरि पर्खाल वा तारबार गरेको हुनु पर्नेछ। गेटमा पाले राखिएको हुनु पर्नेछ।
- जङ्गली चरा, जङ्गली जनावर तथा घरपालुवा जनावर समेत ह्याचरी भवन क्षेत्र भित्र प्रवेश गर्न नसक्ने हुनु पर्नेछ। भिङ्गा नियन्त्रण गर्ने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।
- ह्याचरीका सबै उपकरण तथा औजारहरूलाई सफा गर्ने तथा उचित तरिकाले निःसंक्रमण गर्ने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।
- सामान फाल्ने र राम्रो ढलको व्यवस्था हुनु पर्नेछ।
- ह्याचरी क्षेत्र ह्याचरीबाट निस्कने फोहर तथा अन्य फोहरबाट मुक्त हुनु पर्नेछ।
- मरेका चल्लाहरूलाई नष्ट गर्न वा उपयुक्त तरिकाले गाड्ने वा तह लगाउने व्यवस्था हुनु पर्नेछ।

आगन्तुक र कर्मचारीहरुको सरसफाईको लागि व्यवस्था:

१. आगन्तुकको अनावश्यक प्रवेश निषेध गरिएको हुनु पर्नेछ ।
२. ह्याचरीभिन्न सफा कपडा, टोपी, मास्क, एप्रोन र जुता सबैलाई छुट्टा छुट्टै प्रदान गरिनु पर्नेछ ।
३. आगन्तुक र कर्मचारीको लागी फुटबाथको व्यवस्था हुनु पर्नेछ । त्यस्तो फुटबाथलाई आवश्यकता अनुसार दिनमा दुई तिन पटक बदलिरहनु पर्नेछ ।
४. सावुनपानीले आवश्यकता अनुसार पटक पटक हात धुनु पर्नेछ ।
५. आगन्तुकहरुलाई कुखुरा तथा कुखुराबाट उत्पादित वस्तुसंग सौभै सम्पर्कमा आउन दिनु हुदैन ।

अण्डा तथा चल्ला ह्याण्डलिङ सम्बन्धी व्यवस्था:

१. ह्याचरीमा अण्डा तथा चल्लासंग काम गर्ने व्यक्तिले काममा लाग्नु भन्दा अगाडी सावुनपानीले हात धुनु पर्नेछ । साथै सफा कपडा तथा जुता बदल्नु पर्नेछ ।
२. भाले पोथी चल्ला छुट्टाउने कर्मचारीहरुले पनि काम थाल्नु भन्दा अगाडी कपडा बदल्ने, जुता फेर्ने तथा सावुनपानीले हात धोएपछि निःसंक्रमण गरेको हुनु पर्नेछ । उक्त कार्यहरु प्रत्येक ब्याचमा (ब्याच भन्नाले एक पटक सेटीङ गरेको अण्डाबाट निस्केका चल्लाहरु भनी बुझ्नु पर्दछ) दोह्याउनु पर्नेछ ।
३. चल्लाहरुलाई ह्याचरीबाट बाहिर पठाउदा नयाँ, सफा, निःसंक्रमण वा फ्यूमिगेसन गरेको चल्ला राख्ने बाकसमा राखी पठाउनु पर्नेछ । एक पटक प्रयोग भैसकेको बाकस पुनः प्रयोग गर्नु परेमा निःसंक्रमण गरी प्रयोगमा ल्याउनु पर्नेछ ।
४. प्रत्येक लटको (लट भन्नाले एक ब्याचमा निस्केका चल्लाहरु मध्येको एक समुहका चल्ला बुझ्नु पर्दछ) चल्ला वितरण गरेपछि वितरण कक्षको निःसंक्रमण गर्ने र कामदारले नुहाएर कपडा बदल्नु पर्नेछ ।
५. प्रत्येक लटको ढुवानी गर्ने साधनलाई, ढुवानी अघि पछि पनि सफा र निःसंक्रमण गरेको हुनु पर्नेछ ।

अण्डा र ह्याचिङ मेशिनको सरसफाई:

- क) सिफारीस गरिएका केमिकल्सबाट फ्यूमिगेसन गर्नु पर्नेछ वा
- ख) निःसंक्रमण गर्ने भोलपदार्थ चल्ला कोरले अण्डामा छर्कने वा ढुवाउने वा
- ग) पशु सेवा विभागको आधिकारीक निकायले उपयुक्त ठहर्‍याएको अन्य तरीका अपनाउन सकिनेछ ।

ह्याचरीमा फ्यूमिगेसन गर्ने विधि:

१. अण्डा सेटिङ गर्ने इन्कुवेटरमा फ्यूमिगेसन गर्ने:
२. ह्याचिङ मेशिनमा भएका अण्डाहरुलाई फ्यूमिगेसन गर्ने:

नोटM ह्याचरीमा फ्यूमिगेसन गर्ने विधिको विस्तृत विवरण अनुसूचि- १ मा दिईएको छ । समितिले अनुसूचिलाई समय सापेक्ष परिमार्जन गर्न सक्नेछ ।

अनुसूचि-१

अण्डा, अण्डा राख्ने ट्रे, ह्याचिड मेशिन र अन्य ह्याचरीका उपकरणहरूलाई पहिला सफा गरेर फर्मलडिहाईड ग्याँसबाट निःसंक्रमण गरेमा रोगका किटाणु प्रभावकारी रूपमा नास हुने हुदा यस विधिलाई प्राथमिकता दिन सकिनेछ । फ्यूमिगेसन गर्दा पोल्ट्री ब्रिडिड फार्म निःसंक्रमण गर्दा प्रयोग गर्ने तरिका अपनाउनु पर्नेछ । फ्यूमिगेसन गर्नुपर्ने अण्डालाई तारको च्याक वा बास्केटमा राख्नु पर्दछ जसले गर्दा फर्मलडिहाईड ग्याँस अण्डामा सजिलैसंग बिना रुकावट पुग्न सक्दछ ।

१. अण्डा सेटिड गर्ने इन्कुवेटरमा फ्यूमिगेसन गर्ने:

अण्डा सेट गरेको १२ घण्टाभित्रमा फ्यूमिगेसन गरिसक्नु पर्दछ । मेशिनको तापक्रम र आर्द्रता मेशिन संचालन गर्ने अवस्था कै जस्तो हुनु पर्दछ । फ्यूमिगेसन गर्दा मेशिनको ढोका र भेन्टीलेटर बन्द गर्नु पर्दछ । मेशिन भित्रको पंखा चलाई रहनु पर्दछ । यसरी २० मिनेटसम्म फ्यूमिगेसन गर्नु पर्दछ । फ्यूमिगेसनको समय समाप्त भएपछि भेन्टीलेटर खोलेर ग्याँस बाहिर फालि दिनु पर्दछ ।

सावधानी

चल्ला उत्पादन गर्ने मेशिनमा राखिएको वा इन्कुवेसन गरिएको २४-९६ घण्टा पछि फ्यूमिगेसन कदापी गर्नु हुदैन । फ्यूमिगेसन गर्नाले भ्रूणको मृत्यु (Embryo Mortality) हुन सक्दछ ।

२. ह्याचिड मेशिनमा भएका अण्डाहरूलाई फ्यूमिगेसन:

समय र परिस्थिती अनुसार अण्डाहरूलाई सेटिड मेशिनबाट ह्याचिड मेशिनमा राखी सकेपछि र १० प्रतिशत चल्लाहरूले अण्डाको बोका फुटाउनु भन्दा अगावै फ्यूमिगेसन गर्न सकिनेछ । अण्डाहरू ह्याचिड मेशिनमा सार्ने काम भैसकेपछि ह्याचिड मेशिनलाई आवश्यक तापक्रम र आर्द्रतामा ल्याउनु पर्दछ । भेन्टीलेटरहरू सबै बन्द गर्नु पर्दछ । त्यसपछि फ्यूमिगेसन शुरु गर्नु पर्दछ र फ्यूमिगेसन गरि सके पछि पंखा चलाउनु पर्दछ । फ्यूमिगेसन गर्नको लागि २५ मिलिलिटर फर्मालिन र १२.५ ग्राम पोटासियम परम्यागनेट प्रति क्यूविक मिटर क्षेत्रफलमा प्रयोग गर्नु पर्दछ । फ्यूमिगेसनको समय २० मिनेटसम्म हुनेछ ।

३. इन्कुवेटर र ह्याचीड मेशिनको फ्यूमिगेसन:

अण्डा तथा चल्लाहरू निकाली सकेपछि मेशिनलाई राम्रोसंग सफा र निःसंक्रमण गर्नु पर्दछ । मेशिन भित्र रहेका सबै ट्रे हरूलाई भिकेर बाहिर राख्ने र निःसंक्रमण गरिएका ट्रे हरू राख्नु पर्दछ । नयाँ अण्डाहरू सेट गर्नको लागि तयारी गर्नु पर्दछ । मेशिनको ढोका र भेन्टीलेटरहरू बन्द गर्नु पर्दछ । तापक्रम र आर्द्रता मेशिन चालु गर्ने अवस्थाको जस्तै कायम राख्नु पर्दछ ।

फ्यूमिगेसन गर्ने अवधि कम्तीमा ३ घण्टा देखि १२ घण्टासम्म हुनु पर्दछ । फर्मालिन र पोटासियम परम्यागनेटको मात्रा ५३ मिलिलिटर फर्मालिन (३७.५ प्रतिशत) र ३५ ग्राम पोटासियम परम्यागनेट प्रति क्यूविक मिटर क्षेत्रफलको हिसाबले प्रयोग गर्नु पर्दछ । फ्यूमिगेसन गरी सकेपछि मेशिनलाई पूरा खोलीदिनु पर्दछ ।

सावधानी:

उपरोक्त विधि चल्ला काढ्ने अण्डा नभएको खाली मेशिनको लागि मात्र प्रयोग गरिन्छ । अण्डा वा चल्ला भएको मेशिनमा माथी उल्लेख गरिएको समयसम्म फ्यूमिगेसन गर्नु हुदैन ।

४. फर्मलडीहाईड ग्याँसलाई प्रभावहिन (Neutralisation) गर्ने:

फर्मलडीहाईड ग्याँसलाई तुरुन्त प्रभावहिन गर्नु परेमा प्रयोग गरेको फर्मालिनको आधा मात्रा मात्र २५ प्रतिशत एमोनियम हाइड्रोअक्साईड (Ammonium hydroxide) को भोल प्रयोग गर्नु पर्दछ । मेशिनको तल्लो भागमा उक्त रसायन खन्याई मेशिनको ढोका तुरुन्त बन्द गर्नु पर्दछ ।